

Правото за гласуване от древността до наши дни

проф. д-р ИНГРИД ШИКОВА,
експерт европейска интеграция и
политики на Европейския съюз

Съфинансирано от
Европейския съюз

European
Parliament

Древна Гърция

В родината на демокрацията – Древна Гърция, 500 години преди новата ера, Перикъл въвежда за първи път в историята избори чрез гласуване в Атина.

Перикъл – водачът на атиняните

Само мъжете, граждани на Атина, са имали право да избират кой да ръководи града. Жените, робите и гърците от други градове нямали това право.

Интересно е, че преди да бъде въведено правото за гласуване, градските управници са били избирани чрез лотария.

Как се развива правото за участие в избори в Европа през вековете?

Интересен факт е, че между 1573 и 1791 г. полските крале са избирани от полските благородници.

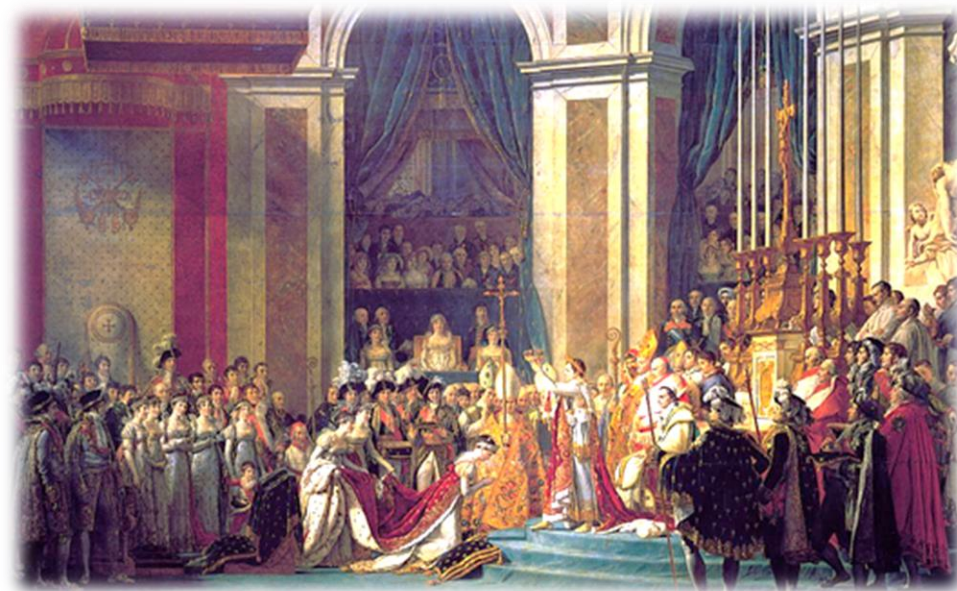
Според историците, около 500 000 души са взмали участие в изборите, което е най-големият брой избиратели в сравнение с останалите европейски страни по това време. Тази политическа система е наречена от поляците "Златна свобода".

Златна свобода. Кралските избори през 1573 г. от Ян Матейко

Франция

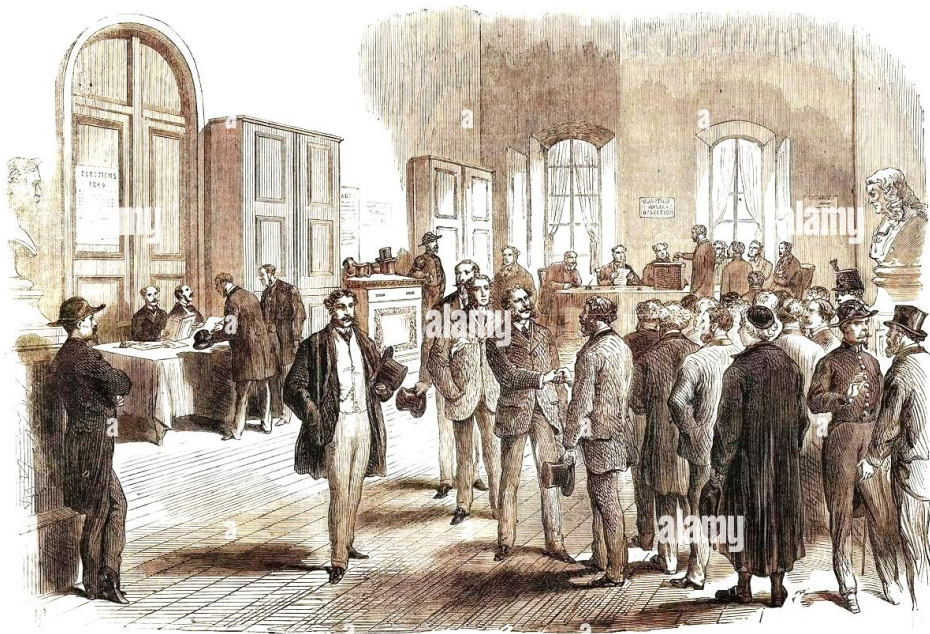
След Френската революция през 1789 г. е въведено избирателното право на мъжете.

Коронацията на Наполеон – художник Жак-Луи Давид

Всички мъже, които са имали възможност да платят определена сума пари, независимо дали са благородници или не, имат право на глас – тоест изискването за участие в избори е определен имуществен ценз.

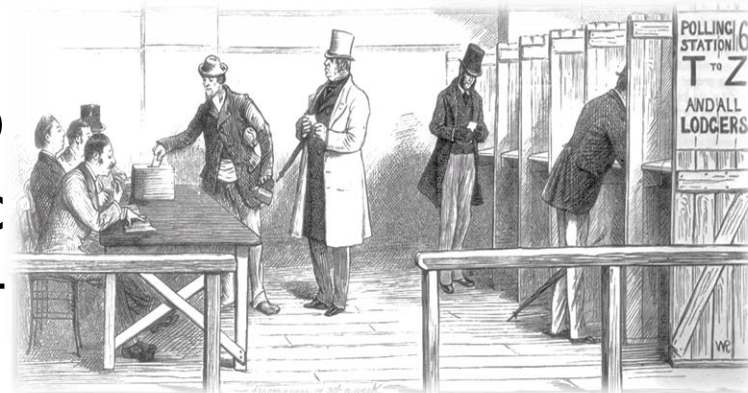

Само няколко години по-късно през 1792 г. във Франция се въвежда всеобщо избирателно право за мъжете без изискване за имуществен ценз, но отново е отменено през 1795 г.

През 1799 г. Наполеон Бонапарт повторно въвежда всеобщо избирателно право за мъжете, но то няма голямо практическо значение, защото избранниците нямат реална власт в диктаторската система. След падането на Наполеон, през 1815 г. Франция се връща към система на конституционна монархия и отново премахва всеобщото избирателно право на мъжете. Въвежда се право на гласуване за мъжете с определен имуществен ценз.

Германия

През периода 1800 г. – 1848 г. постепенно се въвежда избирателно право за мъжете с имуществен ценз в бившите държави от Римската империя.

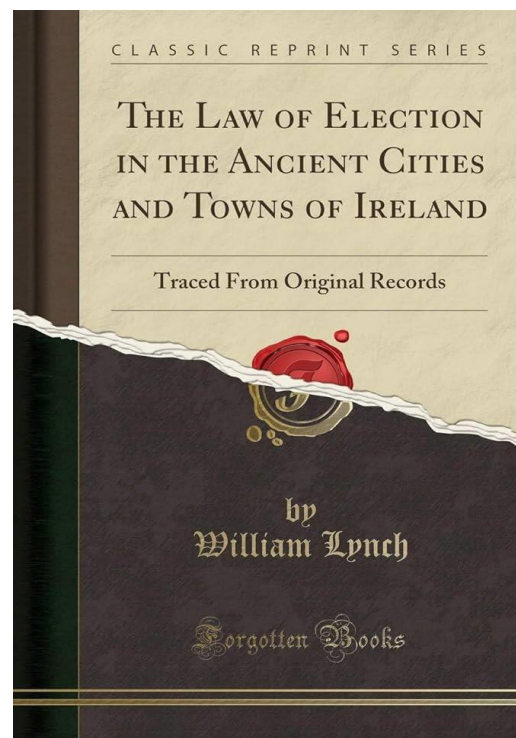

Португалия и Испания

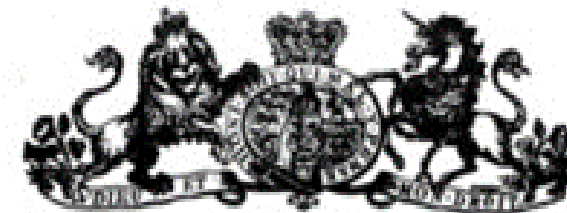
Интересно е формулирано изискването за участие в избори в Португалия и Испания през 1812 г. Право на глас имат само мъжете с „полезна професия“.

Ирландия

Католиците в Ирландия, която по това време все още не е независима държава, са били лишени от избирателни права до 1829 г.

Даването на право за гласуване чрез специален акт поставя изискване за имуществен ценз. По този начин се намалява броят на потенциалните избиратели.

ANNO DECIMO

GEORGIIV. REGIS.

An Act for the Relief of His Majesty's Roman Catholic Subjects. [13th April 1829.]

WHEREAS by various Acts of Parliament certain Restraints and Disabilities are imposed on the Roman Catholic Subjects of His Majesty, to which other Subjects of His Majesty are not liable: And whereas it is expedient that such Restraints and Disabilities shall be from henceforth discontinued: And whereas by various Acts certain Oaths and certain Declarations, commonly called the Declaration against Transubstantiation, and the Declaration against Transubstantiation and the Invocation of Saints and the Sacrifice of the Mass, as practised in the Church of Rome, are or may be required to be taken, made, and subscribed by the Subjects of His Majesty, as Qualifications for sitting and voting in Parliament, and for the Enjoyment of certain Offices, Franchises, and Civil Rights: Be it enacted by the King's most Excellent Majesty, by and with the Advice and Consent of the Lords Spiritual and Temporal, and Commons, in this present Parliament assembled, and by the Authority of the same, That from and after the Commencement of this Act all such Parts of the said Acts as require the said Declarations, or either of them, to be made or subscribed by any of His Majesty's Subjects, as a Qualification for sitting and voting in Parliament, or for the Exercise or Enjoyment of any Office, Franchise, or Civil Right, be and the same are (save as herein-after provided and excepted) hereby repealed.

Acts relating to Declarations against Transubstantiation, &c.

II. And be it enacted, That from and after the Commencement of this Act it shall be lawful for any Person professing the Roman Catholic Religion, being a Peer, or who shall after the Commencement

Roman Catholics may sit and vote in Parliament.

Белгия

През август 1830 г. няколко провинции от южната част на Обединеното кралство Нидерландия се отделят, което води до създаването на Кралство Белгия. В резултат на това е въведено изборително право на мъжете за избиране на новия Национален конгрес.

Гърция

Гърция е първата европейска държава, която въвежда постоянно всеобщо изборително право за мъже през 1844 г. Въпреки това, политическият режим е наричан "парламентарна диктатура", което означава, че гласуването не оказва значително влияние върху процеса на вземане на решения.

1848 - ключова година за правото на гласуване в цяла Европа

Битка на барикадите на улица Суфло на 24 юни 1848 г. от Хорас Верне

1848 г. е повратна точка за много европейски нации, характеризираща се с политически промени и борба за права.

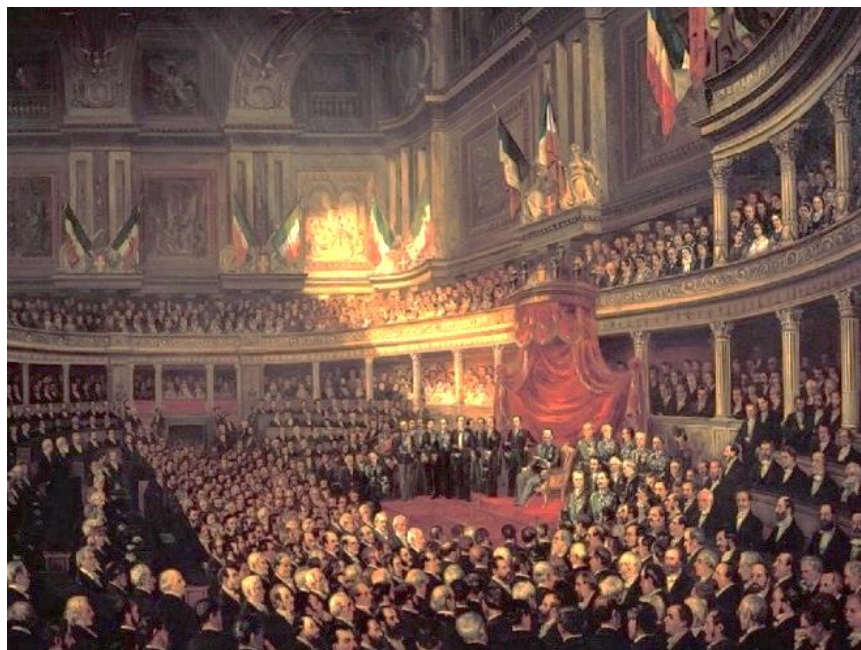
Австрия, Нидерландия, Унгария, Словения, Хърватия и Дания въвеждат изборително право за мъже след революциите от 1848 г.

Германските държави също въвеждат всеобщо изборително право за мъжете. Френската революция от 1848 г. слага край на Юлската монархия и установява Втората република.

С тази промяна на политическата система Франция установява постоянно всеобщо изборително право за мъжете.

Италия

През 1861 г. е създадена Обединената нация на Италия и е въведено изборителното право за мъжете, но условията

Прокламирането на Кралство Италия

за получаване на право на глас са толкова елитарни, че само около 2% от населението може да гласува.

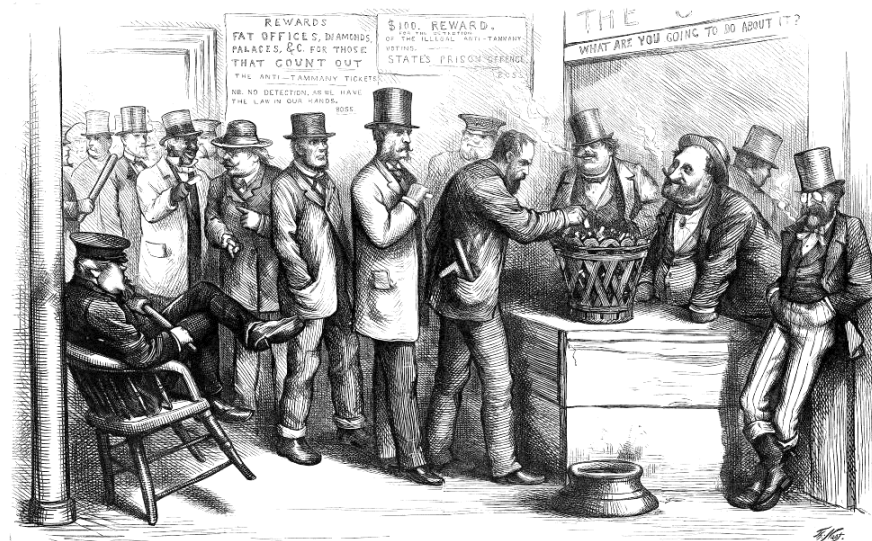
През периода 1864 – 1900 г. се въвежда изборително право за мъжете в **Румъния, Швеция, Испания, Словакия.**

През 1879 г. след като става независима от Османската империя, **България** въвежда всеобщо изборително право на мъжете за избор на Народно събрание.

През 1893 г. в **Белгия** е въведено т.нар. "пълно изборително право" при което по-богатите мъже могат да имат два гласа, а останалите - само един глас, тоест всеки мъж може да гласува, но не всеки глас е равен.

Същата система на гласуване за всички, но с неравни гласове, е въведена през 1896 г. в **Австрия**, където благородниците, членовете на градските съвети и търговците имат право да гласуват по няколко пъти.

Избирателно право за жените

Постигането на избирателно право на жените е дълъг процес и е резултат на тяхната упорита и дългогодишна борба за социални и политически права в различните държави.

Първите гласове в Европа за политическо участие на жените, се чуват по време на Френската революция от 1789 г. и по време на революциите от 1848 г., но остават без резултат.

Лидерите на Женския социален и политически съюз Ани Кени и Кристабел Панкхърст

Едва в края на 19-ти век женските движения се появяват в редица страни и стават много активни. Но жените трябва да чакат дълго за политическо равенство, а страните от Южна Европа, заедно със Швейцария, приемат изборителното право на жените едва след Втората световна война.

Чрез въвеждането на пълно избирателно право за всички граждани през 1906 г. **Финландия** е първата европейска държава, която дава политически права на жените. Жените не само могат да гласуват при същите условия като мъжете, но и получават правото да се кандидатира за изборни длъжности. Системата обаче предвижда определени условия свързани с броя имоти, притежавани от гражданите.

През 1915г. **Дания** също въвежда всеобщо избирателно право за мъже и жени.

Между 1917 и 1918 г. **Латвия, Естония, Унгария, Австрия, Литва, Германия и Полша** дават право на глас на жените.

В **Ирландия** също се въвеждат изборителни права на жените през 1919г., но техните права се основават на възрастта. Докато всеки мъж на възраст над 21 години може да гласува, жените трябва да изчакат да навършат 30 години, за да могат да гласуват. Възрастовата дискриминация между мъжете и жените е премахната три години по-късно, така че всички ирландски граждани на възраст над 21 години да могат да гласуват.

През 1930 г. **Гърция** разширява постоянното всеобщо изборително право и за жените, но е ограничено само до участие в местните избори.

VO
TE
EU
20
24

Следва да се отбележи, че през 30-те години на миналия век образованието е имало първостепенна роля за способността за гласуване – т.нар. образователен ценз.

Жените в **Португалия** получават право да гласуват през 1933 г., но само ако са грамотни.

От друга страна, всички мъже формално имат право да гласуват, но диктаторският режим на Салазар прави това формално разрешение безполезно.

След падането на режима на Салазар, през 1974 г. Португалия дава право на глас на всички свои граждани.

Foto de Indalecio Ojanguren.

Подобна е ситуацията в **Испания** – само три години след като са получили правото да гласуват, жените в Испания от 1936 г. до 1976 г. губят правото да гласуват по време на диктатурата на Франко.

Първото гласуване на жените във **Финландия** е през 1906 г.

Втората вълна на предоставяне на избирателни права на жените е след Втората световна война.

През периода 1944 г. - 1948 г. седем европейски държави дават право на глас на всички жени. Те са както от Западна, така и от Източна Европа: **Франция**, **България** (1944), **Унгария** (1945), **Италия** (1946), **Малта** (1947), **Белгия** и **Румъния** (1948).

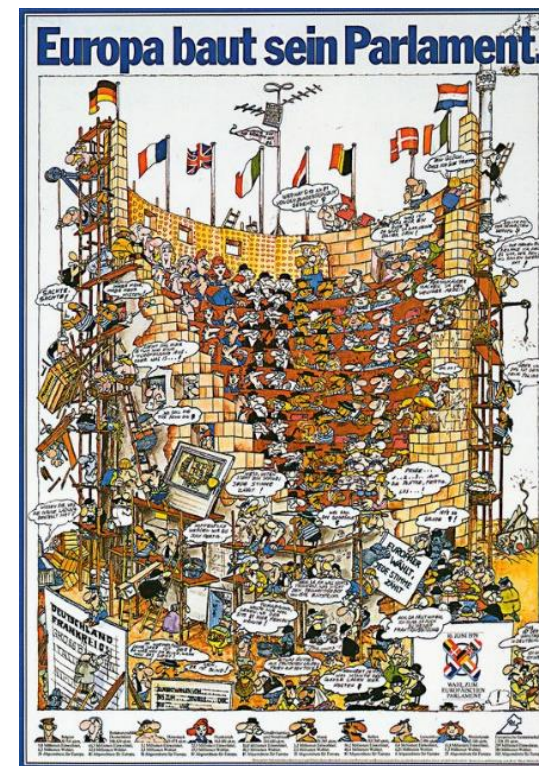
Кога жените в Европа получават избирателни права?

- 1906 г. Финландия
- 1913 г. Норвегия
- 1915 г. Дания, Исландия
- 1918 г. Германия, Естония, Латвия, Литва, Люксембург, Австрия, Полша, Русия
- 1919 г. Холандия
- 1920 г. Чехословакия
- 1921 г. Швеция
- 1922 г. Ирландия
- 1928 г. Обединено кралство
- 1931 г. Испания
- 1944 г. Франция
- 1945 г. България, Югославия, Унгария
- 1946 г. Италия, Румъния
- 1947 г. Малта
- 1948 г. Белгия
- 1952 г. Гърция
- 1971 г. Швейцария
- 1974 г. Португалия
- 1984 г. Лихтенщайн

Първи парламентарни избори за Европейския парламент

През 1979 г. за първи път гражданите на тогавашната Европейска общност бяха призовани да гласуват и да изберат членовете на Европейския парламент.

Плакат в Германия за първите преки избори за Европейски парламент 1979 г.

Жените остават по-слабо представения пол сред депутатите в Европейския парламент, но делът им постепенно расте.

При първите избори за Европейския парламент през 1979 г. делът на избраните жени е бил 15,2%.

Между 1952 г. и 1979 г. само 31 жени са били членове на Европейския парламент.

От тогава този дял се увеличава и достига най-голям процент към 2024 г - 39,3%.

Делът на жените сред българските представители в ЕП в началото на мандата 2019 - 2024 г. е 29%.

В историята на Европейския парламент три жени са го председателствали – Симон Вейл, Никол Фонтен и Роберта Мецола.

Симон Вейл
1979 - 1982

Никол Фонтен
1999 - 2002

Роберта Мецола
2022 - 2024

Жените заместник-председатели на Европейския парламент в парламентарния мандат 2014 – 2019 г са пет, а през 2019 - 2024 г. са осем.

Заключение:

Историята показва, че всеобщото изборително право е постигнато трудно и бавно. Жените дълго са били дискриминирани и се е налагало да се борят упорито за правата си.

Ние трябва да ценим правото да избираме и да бъдем избирани, което имаме. То е не само право, то е и отговорност!

